

ДО ПИТАННЯ ЩОДО ВИКОНАННЯ УКРАЇНОЮ МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОМБУДСМАНА: ДЕЯКІ КОНЦЕПТУАЛЬНО-ПРИКЛАДНІ АСПЕКТИ

Заярний О. А.,

доктор юридичних наук, доцент,

професор кафедри інтелектуальної власності та інформаційного права Інституту права

Київського національного університету імені Тараса Шевченка

<https://orcid.org/0000-0003-4549-7201>

Заярний О.А. До питання щодо виконання Україною міжнародних зобов'язань щодо запровадження інституту інформаційного омбудсмана: деякі концептуально-прикладні аспекти

Протягом останніх десятиліть одним з пріоритетних завдань для України у внутрішній та зовнішній політиці є утвердження і забезпечення високих стандартів прав людини, визнаних в діяльності Ради Європи.

В статті проведено дослідження зобов'язань України як держави-члена Ради Європи в частині запровадження в систему державних органів інформаційного омбудсмана, проаналізовані основні світові моделі функціонування цієї державної інституції.

Автором розглянуті вимоги Конвенції «Про захист фізичних осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних», Додаткового протоколу до неї, а також рекомендацій Ради Європи щодо принципів формування і діяльності інформаційних омбудсманів, умов їхньої взаємодії з іншими державними органами України.

Доведено, що виходячи зі змісту міжнародних зобов'язань України як держави-члена Ради Європи, компетенція інформаційного омбудсмана повинна головним чином розповсюджуватися на правовідносини щодо забезпечення доступу до публічної інформації та захисту персональних даних.

Окрему увагу в статті приділено недолікам і перевагам кожної зі найпоширеніших світових моделей інформаційних омбудсманів, визначені особливості змісту компетенції цього органу. Поряд з цим, в статті розглянуті способи виконання Україною зобов'язань держави-члена Ради Європи, пов'язані з утворенням інформаційного омбудсмана, визначені критерії ефективності виконання цих зобов'язань.

За результатами проведеного дослідження, обґрунтовано, що для України найбільш оптимальною моделлю функціонування інформаційного омбудсмана є його утворення як незалежного колегіального центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом, який має бути відповідальним перед Президентом України та підзвітним і підконтрольним Верховній Раді України. Поряд з цим, в статті доведена необхідність поєднання в структурі компетенції інформаційного омбудсмана контрольно-наглядових та регуляторних повноважень, доведена необхідність наділення цього органу адміністративно-юрисдикційними функціями. Запропоновано покласти на інформаційного омбудсмана зобов'язання уповноваженого органу у сфері транскордонної обробки персональних даних.

Ключові слова: доступ до публічної інформації, захист персональних даних, інформаційний омбудсман, Конвенція Ради Європи № 108, Рада Європи, стандарти Ради Європи у сфері прав людини.

Zayarny O.A. Towards the issue on Ukraine's compliance with its international obligations to establish the institution of information ombudsman: some conceptual and applied aspects

In recent decades, one of the priorities for Ukraine in domestic and foreign policy has been to establish and ensure the high standards of human rights recognized by the Council of Europe.

The article examines the obligations of Ukraine as a member state of the Council of Europe in terms of introducing an information ombudsman into the system of state bodies. It also analyzes the main world models for functioning of this state institution. The author considers the requirements of the Convention for the Protection of Individuals with Regard to Automatic Processing of Personal Data, the Additional Protocol thereto, as well as the recommendations of the Council of Europe on the principles of formation and operation of information ombudsmen.

Based on the content of Ukraine's international obligations as a member state of the Council of Europe, the paper proves that the competence of the Information Ombudsman should mainly extend to legal relations concerning access to public information and protection of personal data.

Special attention is paid to the shortcomings and advantages of each of the world's most common models of information ombudsmen. The author also identifies the features of the content of the competence of this body, as well as outlines the main means of its activities. In addition, the article considers the ways in which Ukraine fulfills the obligations of a member state of the Council of Europe related to the establishment of an information ombudsman, and defines the criteria for the effective implementation of these obligations.

According to the results of the study, it is substantiated that the most optimal model for functioning of the information ombudsman for Ukraine is its formation as an independent collegial central executive body with a special status, which should be answerable to the President of Ukraine and accountable to the Verkhovna Rada of Ukraine. Along with this, the article proves the need to combine control and regulatory powers in the structure of the competence of the information ombudsman. The author also proves the need to empower this body with administrative and jurisdictional functions. It is proposed to impose on the Information Ombudsman the obligations of the authorized body in the field of cross-border processing of personal data.

Key words: access to public information, protection of personal data, information ombudsman, Council of Europe Convention No. 108, Council of Europe, Council of Europe human rights standards.

Постановка проблеми. Протягом останніх десятиліть одним з пріоритетних завдань для України у внутрішній та зовнішній політиці є утвердження і забезпечення високих стандартів прав людини, визнаних в діяльності Ради Європи [1, с. 6].

Разом з ратифікацією 06.07.2010 року Конвенції «Про захист фізичних осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних» від 28.01.1981 року № 108 (далі – Конвенція № 108) [2] та Додаткового протоколу до неї від 08.11.2001 року [3] (далі – Додатковий протокол до Конвенції № 108), Україна прийняла на себе зобов'язання щодо формування незалежного наглядового органу у сфері захисту персональних даних [4].

На виконання вказаних міжнародних зобов'язань, Указом Президента України від 6 квітня 2011 року № 390/2011 [5], органом державного контролю за дотриманням законодавства про захист персональних даних було визначено Державну службу України з питань захисту персональних даних.

Згаданий центральний орган виконавчої влади (далі – ЦОВВ) фактично виконував свої завдання до 1 січня 2014 року – моменту, коли змінами до Закону України «Про захист персональних даних» № 383-VII від 03.07.2013 року [6] та до Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист фізичних осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Додаткового протоколу до Конвенції про захист фізичних осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних стосовно наглядових органів та трансграничної передачі даних» від 06 липня 2010 року № 2438-VI, Україна у значенні наглядового органу визнала Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини [7, с. 8].

Вказані позитивні зобов'язання поступово одержали також своєї розширення і в рекомендаційних актах Ради Європи щодо інших напрямів інформаційної діяльності, зокрема, забезпечення доступу до публічної інформації [8; 9].

Водночас, концентрація в структурі компетенції Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини повноважень щодо здійснення парламентського та державного (адміністративного) контролю за додержанням законодавства про доступ до публічної інформації, про захист персональних даних залишає не вирішеним ряд концептуальних проблем. Йдеться, зокрема про відсутність окремого органу державної влади, відповідального за здійснення державного контролю за забезпеченням інформаційних прав особи, виконання широкої групи регуляторних повноважень у цій сфері, розмежування парламентського (загального) та державного (адміністративного) контролю у вказаній сфері правового регулювання, визначення спеціальних гарантій незалежності інформаційного омбудсмена, встановлення процедур його взаємодії з іншими органами державної влади та суб'єктами приватного права, розширення адміністративно-юрисдикційних повноважень, тощо.

Існування вказаних проблем у національному правовому просторі стало передумовою для розгортання широкої наукової дискусії щодо необхідності запровадження в Україні інституту інформаційного омбудсмена, визначення інституційної моделі діяльності такого органу, критеріїв оцінки його діяльності відповідно до стандартів Ради Європи [10].

Стан дослідження. Порушена у цій статті проблематика була предметом досліджень багатьох вчених та практиків, зокрема: І. Берназюк [11], І. Кольцової [12], І. Кушнір [13], Т. Менделя [14], А. Митки [12], Д. Міятович [15], О. Нестеренко [16], Н. Пірч Мусар, Д. Шинканіне [17] та інших.

Не зважаючи на значний інтерес до порушеної у цій роботі проблематики, питання, пов'язані з міжнародними вимогами до інформаційних омбудсманів, способів їх імплементації в норми національного законодавства України, критеріями оцінки ефективності виконання Україною зобов'язань з цих питань, як держави-члена Ради Європи потребують додаткового дослідження.

Метою цієї статті є дослідження змісту міжнародних зобов'язань України щодо запровадження інституту інформаційного омбудсмана на основних напрямів їх виконання, аналіз світових моделей функціонування цих державних інституцій, формування на цій основі окремих рекомендацій щодо удосконалення законодавства України з цих питань.

Виклад основного матеріалу. Як держава-член Ради Європи, Україна прийняла на себе, перед усім, позитивні зобов'язання щодо нормативного закріплення гарантій дотримання прав людини, проголошених у статтях 8 та 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод [18].

Ядром цих гарантій є ґрунтовна, ефективна інституалізація державного контролю за дотриманням інформаційних прав фізичних та юридичних осіб, що проявляється через запровадження в Україні інституту інформаційного омбудсмана [8, с. 9].

На думку Т. Менделя, необхідність створення ефективного контролюючого органу за додержанням інформаційних прав обумовлюється тим, що його наявність забезпечує централізованість ефективної реалізації права на інформацію [15].

Спираючись на результати парламентського контролю за забезпеченням права на доступ до публічної інформації та враховуючи практику держав-членів Ради Європи, І. В. Кушнір відстоює також позицію про необхідність запровадження в Україні Інформаційного комісара з питань додержання права особи на доступ до публічної інформації та прав суб'єктів персональних даних [19].

О. В. Нестиренко вважає також, що: «Незважаючи на те, що інститут інформаційного уповноваженого лише знаходиться на етапі свого становлення, а в науковій літературі дискутується питання чи буде його запровадження сприяти більш ґрунтовному захисту права на доступ до інформації, практика запровадження даної моделі незалежного контролю за дотриманням права на доступ до інформації в країнах з різними правовими системами вже довела свою ефективність» [16].

Вказані погляди вчених-правників щодо порушеної у цій статті проблематики не лише демонструють сформованість доктринальних передумов для запровадження в Україні інформаційного омбудсмана, але і характеризують основну сферу його предметної компетенції.

На цій доктринальній основі можна стверджувати про концентрацію міжнародних зобов'язань України щодо запровадження інформаційного омбудсмана довкола двох основних напрямів інформаційної діяльності – доступу до інформації та захисту персональних даних [7, с. 8-9].

Будучи єдиним міжнародним зобов'язальним документом у сфері захисту персональних даних, Конвенція № 108 та додаткові протоколи до неї визначили вимоги до наглядових органів держав-учасниць Конвенції. Їх зміст було істотно переглянуто і розширено Протоколом № 223 до Конвенції № 108 (далі – Конвенція № 108+), відкритим до підписання державами-учасницями Конвенції № 108 з 10.10.2018 року [20].

Умовно їх можна звести до наступних:

- Контролюючі органи мають діяти з абсолютною незалежністю, що має гарантуватися законом та відображатись у спеціальній організаційній структурі контролюючого органу.
- Контролюючі органи мають конкретні повноваження та завдання. Вони, серед іншого, повинні моніторити та сприяти захисту персональних даних на національному рівні; консультувати суб'єкта даних і контролерів, а також державні органи та громадськість; розглядати скарги та допомагати суб'єктам даних у питаннях щодо стверджуваних порушень прав на захист даних; наглядати за контролерами та операторами.
- Здійснювати втручання, якщо необхідно, шляхом: попередження, винесення догани або навіть накладення штрафів на контролерів та операторів; внесення припису про зміну, блокування або вилучення даних; накладення заборони на обробку або адміністративний штраф; передання спорів до суду.
- Здійснювати взаємодію один з одним щодо транскордонних питань для забезпечення ефективності захисту осіб у Європі [21, с. 204 – 205].

Через легалізацію в положеннях Модернізованої Конвенції № 108 вказаних вимог до наглядових органів у сфері захисту персональних даних, Рада Європи у такий спосіб уніфікувала правове регулювання з цих питань з приписами Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (далі – GDPR) [22] з відповідних питань. Тим самим, для держав-членів Ради Європи, які не є членами Європейського Союзу зобов'язання щодо інституалізації державного контролю у сфері обробки персональних даних набули уніфікованого оформлення.

Оскільки щодо вимог до наглядових органів у сфері забезпечення права на інформацію Рада Європи обмежилась окремими рекомендаціями, викладеними в актах м'якого права [8; 9], закладені положеннями Конвенції № 108 [2] вимоги до наглядових органів були сприйняті більшістю держав-членів Ради Європи як загальні при запровадженні інституту інформаційного омбудсмена [23, с. 379].

Таким чином, відповідні міжнародні зобов'язання України можуть бути зведеними до запровадження інформаційного омбудсмена на законодавчому рівні, визначення моделі його функціонування, процедур його формування, гарантій незалежності, а також визначення змісту компетенції та способів взаємодії з іншими суб'єктами владних повноважень, юридичними та фізичними особами.

В основі вирішення вказаних завдань перебуває проблема вибору оптимальної моделі інформаційного омбудсмена, яка повинна відповідати не лише стандартам Ради Європи у сфері інформаційних прав людини, але, тим завданням, для виконання яких здійснюється легалізація відповідної інституції.

Постановка акценту конкретною державою на ту або іншу модель інформаційного омбудсмена дозволяє вирішити ряд правотворчих та правозастосовчих проблем, зокрема: 1) На підставі якого законодавчого акту буде запроваджений інститут інформаційного омбудсмена на національний правовий простір – окремого закону, або шляхом внесення змін та доповнень до вже чинних Законів України, перед усім, «Про доступ до публічної інформації» [24] та «Про захист персональних даних» [25]; 2) чи буде поєднувати в межах своєї компетенції інформаційний омбудсмен повноваження з парламентського та державного контролю, або виключно одну форму цього контролю? 3) як будуть співвідноситися контрольні-наглядові та регуляторні функції в діяльності інформаційного омбудсмена? 4) в якій формі буде здійснювати свою діяльність інформаційний омбудсмен в Україні – як одноособовий або колегіальний орган державної влади; 5) до якої гілки влади повинен відносити інформаційний омбудсмен або наділятися окремим статусом поза конституційно визначеними гілками державної влади; 6) які гарантії незалежності, безсторонності та неупередженості інформаційного омбудсмена встановлюються в нормах національного законодавства; 7) за якими процедурами буде обиратися (призначатися) інформаційний омбудсмен його регіональні представники, тощо.

Аналізуючи світові моделі наглядових органів у сфері дотримання інформаційних прав, тоді Т. Мендель пропонує звести їх до трьох основних видів:

1. Окремий орган, наділений розпорядчими функціями.
2. Окремий орган, не наділений розпорядчими функціями.
3. Орган, наділений широкими повноваженнями – наприклад, інститут загального омбудсмена або комісія з прав людини.

Виходячи із запропонованої класифікації, Т. Мендель відніс сформовану в Україні модель наглядового органу у сфері забезпечення захисту інформаційних прав фізичних осіб до третьої категорії. Спираючись на системний аналіз усіх трьох з наведених моделей, дослідник вказує на те, що, коли на ці органи покладається завдання нагляду над забезпеченням права на інформацію, їхні повноваження у сфері забезпечення доступу до публічної інформації, захисту персональних даних істотно звужуються [14].

Застосування наведеної Т. Менделем аргументації при дослідженні змісту правових норм, якими визначаються засади діяльності Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо захисту інформаційних прав, вказує на сприйняття законодавством України узагальненого підходу до врегулювання відповідного напрямку правоохоронної діяльності [26, с. 382-383].

Як зазначає О. В. Марцеляк, наділення Уповноваженого Верховної Ради з прав людини широкою юрисдикцією обумовлено наділенням цього органу повноваженнями щодо прийняття звернень громадян і реагування на порушення їхніх прав і свобод з боку будь-яких органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, їх посадових та службових осіб [27, с. 387].

Однак, разом із поширенням загальної компетенції Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини на відносини щодо захисту окремих категорій інформаційних прав особи, діяльність цього органу щодо виконання регуляторних функцій, реалізації завдань з досудового врегулювання інформаційно-правових конфліктів не одержала спеціального змістовного наповнення.

Між тим, як показує практика забезпечення інформаційних прав приватних осіб у зарубіжних державах: «Окрім розгляду скарг, омбудсман або державний уповноважений з питань інформації здійснює моніторинг щодо стану доступу до інформації в країні, видає рекомендації, займається навчанням та інформуванням держслужбовців про їх обов'язок надавати суспільно важливу інформацію, інформує громадськість про порядок доступу до інформації, зміст права на доступ до інформації, вносять рекомендації відносно вдосконалення законодавства в сфері доступу до інформації» [16].

Враховуючи досвід держав-членів Ради Європи, в яких запроваджений інститут інформаційного омбудсмена, у дослідженні, присвяченому основним моделям інституалізації державного контролю у сферах до-

ступу до публічної інформації та захисту персональних даних, яке було проведеного у 2020 році в межах спільного проєкту Європейського Союзу та Ради Європи «Європейський Союз та Рада Європи працюють разом задля посилення операційної спроможності Омбудсмана у захисті прав людини» було сформовано інший підхід до визначення основних моделей діяльності вказаної державної інституції.

В його межах усі моделі інституалізації державного контролю у сферах доступу до публічної інформації та захисту персональних даних були зведені до трьох основних видів:

1. окремий орган державного контролю, що не належить до жодної з гілок державної влади України;
2. окремий орган державного контролю як самостійний центральний орган виконавчої влади;
3. колективний орган державного контролю як система (кілька) органів здійснення контролю [7, с. 12].

В межах зазначеного дослідження були визначені також переваги і недоліки кожної з вказаних моделей інформаційного омбудсмана, окреслений вплив цих факторів на ступень виконання Україною зобов'язань за Конвенцією № 108 та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод [7, с. 14 - 27].

Системний аналіз слабких та сильних сторін кожної з окреслених моделей формування інформаційного омбудсмана дає нам підстави вважати, що в контексті виконання Україною міжнародних зобов'язань щодо формування інформаційного омбудсмана, які випливають з актів Ради Європи, а також статті 15 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони від 27.06.2014 року, найбільш обґрунтованою вбачається саме друга із запропонованих моделей.

За умови законодавчої легалізації вказаної моделі інформаційного омбудсмана в Україні за своїм правовим статусом ця інституція, на наш погляд, може бути сформована як колегіальний центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, який утворюється та діє за аналогією до Антимонопольного комітету України або Національного агентства з питань запобігання корупції.

Висновки. Проведене дослідження, дає підстави констатувати, що в умовах подальшої інтеграції України до європейського правового простору, активного розвитку інформаційного суспільства, серцевиною міжнародних зобов'язань нашої держави є утворення незалежного органу державного контролю за дотриманням інформаційних прав – інформаційного омбудсмана. Саме ця інституція повинна зосередити у своїй діяльності завдання щодо забезпечення реалізації гарантій права особи на доступ до публічної інформації та прав учасників відносин у сфері обробки і захисту персональних даних. Для цього, на нашу думку, компетенція зазначеної державної інституції повинна формуватися у спосіб, що забезпечує поєднання контрольно-наглядових та регуляторних повноважень, розподілених за наступними групами: нормотворчі, консультативно-дорадчі, контрольно-наглядові та адміністративно-юрисдикційні, а також повноваження щодо моніторингу стану інформаційного правопорядку і врегулювання інформаційно-правових конфліктів.

Для забезпечення послідовного та ефективного виконання Україною міжнародних зобов'язань, що випливають з актів Ради Європи та GDPR найбільш обґрунтованим вбачається формування інформаційного омбудсмана, як незалежного, колегіального центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом, відповідального перед Президентом України та підконтрольного і підзвітного Верховній Раді України.

Застосування вказаної моделі інформаційного омбудсмана в Україні сприятиме посиленню його незалежності, неупередженості і об'єктивності його діяльності.

Виходячи зі такого підходу, основним правотворчим способом виконання Україною міжнародних зобов'язань щодо формування інформаційного омбудсмана є внесення необхідних змін та доповнень до Законів України «Про доступ до публічної інформації», «Про захист персональних даних», а також до Закону України «Про ратифікацію Конвенції про захист фізичних осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Додаткового протоколу До Конвенції про захист фізичних осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних стосовно наглядових органів та транскордонної передачі даних». За своїм змістом ці зміни та доповнення повинні закріпити правовий статус інформаційного омбудсмана, його компетенцію, процедури формування, гарантії незалежності та належного рівня державного фінансування, вимоги до голови і керівних посадових осіб цього органу, порядок взаємодії з іншими суб'єктами владних повноважень, суб'єктами приватного права, а також умови відмежування його діяльності від Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини.

Список використаних джерел:

1. Довідник із застосування статті 8 Європейської конвенції з прав людини - Право на повагу до приватного і сімейного життя, житла і кореспонденції. Рада Європи/Європейський суд з прав людини, 2018. 118 с. URL: https://www.echr.coe.int/Documents/Guide_Art_8_UKR.pdf

2. Конвенція про захист фізичних осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних від 28.01.1981 р. № 108. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_326. (дата звернення: 10.04.2021).
3. Додатковий протокол до Конвенції про захист осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних щодо органів нагляду та транскордонних потоків даних від 8 листопада 2001 року : Міжнародний документ Ради Європи від 08.11.2001. Офіційний вісник України від 14.01.2011, № 1, № 58, 2010, ст. 1994.
4. Про ратифікацію Конвенції про захист фізичних осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних та Додаткового протоколу До Конвенції про захист фізичних осіб у зв'язку з автоматизованою обробкою персональних даних стосовно наглядових органів та транскордонної передачі даних: Закон України від 06.07.2010 р. № 2438-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2438-17> (дата звернення: 10.04.2021).
5. Про Положення про Державну службу України з питань захисту персональних даних: Указ Президента України від 6 квітня 2011 року № 390/2011. Офіційний вісник України від 18.04.2011 року № 9.
6. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення системи захисту персональних даних: Закон України від 03.07.2013 № 383-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/383-18#Text>. (дата звернення: 10.04.2021).
7. Венгер В., Заярний О. Правовий аналіз основних моделей інституалізації державного контролю у сфері персональних даних та доступу до публічної інформації в Україні. Київ. 2020 р., 30 с. URL: <https://rm.coe.int/legal-analysis-data-ua/16809ee077> (дата звернення: 10.04.2021).
8. Про доступ до інформації, що перебуває у володінні державних органів: Рекомендації Ради Європи від 25.11.1981 року № R (81) 19. URL: <https://cedem.org.ua/library/rekomendatsiya-r-81-19-pro-dostup-do-informatsiyi-shho-znahodytsya-u-rozporjadzhenni-derzhavnyh-organiv/>. (дата звернення: 10.04.2021).
9. Про доступ до офіційних документів: рекомендації Ради Європи: від 21.02.2002 р. № R (2002)2. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_a33. (дата звернення: 01.04.2021).
10. Захист персональних даних та перспективи створення незалежного державного наглядового органу – експертне обговорення: офіційний веб-сайт Офісу Ради Європи в Україні. URL: <https://www.coe.int/uk/web/kyiv/-/protection-of-personal-data-and-prospects-for-the-establishment-of-an-independent-state-supervisory-body-expert-discussion> (дата звернення: 10.04.2021).
11. Берназюк, І. М. (2020). Інституалізація державного контролю за додержанням законодавства України про захист персональних даних. Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е.О. Дідоренка, 3(91), 15-27. <https://doi.org/10.33766/2524-0323.91.15-27>.
12. Митко А., Кольцова І. Інформаційна безпека в контексті введення інституту інформаційного комісара (омбудсмена) в Україні. Медіафорум: аналітика, прогнози, Mediarorum: Analytics, Forecasts, інформаційний менеджмент: Information Management: зб. наук. праць. Чернівці: Collection of Research Articles. Chernivtsi: Чернівецький нац. ун-т, 2018. Chernivtsi National University, 2018. Том 6. С. 112-122.
13. Кушнір І. В. Конституційне право особи на доступ до публічної інформації та його забезпечення Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини : дис. канд. юрид. наук. 12.00.02. Нац. Акад. внутр. справ. Київ, 2018. 246 с.
14. Мендель Т. Аналітичний огляд моделей наглядових органів у сфері доступу до інформації. URL: http://comin.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=115100&cat_id=108852 (дата звернення: 10.04.2021).
15. Міятович Д. Доповідь Комісара Ради Європи з прав людини: «Захист прав людини в епоху штучного інтелекту». Страсбург (Франція) 03 липня 2018 р. URL: <https://www.coe.int/ru/web/commissioner/-/safeguarding-human-rights-in-the-era-of-artificial-intelligence#main-content>. (дата звернення: 10.04.2021).
16. Нестеренко О. Інформаційний омбудсмен в механізмі забезпечення прав людини і основоположних свобод. URL: http://uapp.org/pub_analytics/5111.html (дата звернення - 01.04.2021).
17. Пірч Мусар Н., Шинкунене Д. Правовий висновок до проекту Закону України «Про захист персональних даних», який містить рекомендації щодо узгодження цього документа зі стандартами Ради Європи та ЄС. 2020. 64 с.
18. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004. (дата звернення: 10.04.2021).
19. Кушнір І. В. Конституційне право особи на доступ до публічної інформації та його забезпечення Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини. : автореф. дис. канд. юрид. наук. 12.00.02. Нац. Акад. внутр. справ. Київ, 2018. 22 с.
20. Convention 108: Convention for the protection of individuals with regard to the processing of personal data. Decision of the Committee of Ministers – 128th session of the Committee of Ministers, Elsinore, 18 May 2018. Council of Europe, June 2018. URL: https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/LIBE/DV/2018/09-10/Convention_108_EN.pdf (дата звернення - 01.04.2021).
21. Посібник з Європейського права у сфері захисту персональних даних. К.: К.І.С., 2020. 436 с. URL: <https://rm.coe.int/data-protection-handbook-ukr-2020-block-web/1680a1f65e> (дата звернення - 10.04.2021).

22. Регламент Європейського Парламенту і Ради (ЄС) 2016/679 від 27 квітня 2016 року про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних). URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX:32016R0679>. (дата звернення: 10.04.2021).

23. Заярний О.А. Адміністративна деліктологія в інформаційній сфері: проблеми теорії та практики: дис. докт. юрид. наук: спец. 12.00.07. Київ, 2018. 561 с. URL: http://scc.univ.kiev.ua/upload/iblock/d52/dis_Zaiarnyi%20O.A..pdf (дата звернення: 10.04.2021).

24. Про доступ до публічної інформації: Закон України від 13.01.2011 р. № 2939-VI (редакція від 01.05.2015). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17>. (дата звернення: 01.04.2021).

25. Про захист персональних даних: Закон України від 01.06.2010 р. № 2297-VI (редакція від 30.01.2018). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>. (дата звернення: 01.04.2021).

26. Заярний О. А. Правове забезпечення розвитку інформаційної сфери України: адміністративно-деліктний аспект : монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2017. 700 с. URL: http://ippi.org.ua/sites/default/files/zaurnii_monografiya_tv_pereplet_0.pdf (дата звернення 01.04.2021).

27. Марцеляк О.В. Конституційно-правовий статус інституту омбудсмана: світовий досвід та українська модель : дис. докт. юрид. наук - 12.00.02 «Конституційне право; муніципальне право». Харків, 2004. 474 с.